

ALBERT BAERTSOEN

In 1991 is het 125 jaar geleden dat Albert Baertsoen geboren werd. Toen dit 100 jaar geleden was wijdde Pierre Kluyskens een artikeltje aan deze artiest. Wij herpubliceren het hier met de vriendelijke toestemming van de familie Kluyskens.

Gent heeft te allen tijde schilders en dichters geteld die de stad hebben bezongen met woord, lijn, rijm en kleur en die getracht hebben het klimaat van deze eigenaardige en enigmatische stad, die sommige begrijpen zonder ze te beminnen, en andere beminnen zonder ze te begrijpen, uit te drukken en aan hun publiek mede te delen.

Weinigen zijn er in geslaagd; de enen hebben het niet verder kunnen brengen dan een koud, banaal beeld, van een fotografische precisie, andere zijn blijven vasthaperen in het pittoreske of anekdotische van straatjes en steegjes, andere nog hebben het Gents stadsbeeld naar hun eigen gedachten- en kleurenwereld geloodsd en hebben ons niets anders dan een verkeerd of verminkt aspect van de Arteveldestad kunnen schenken.

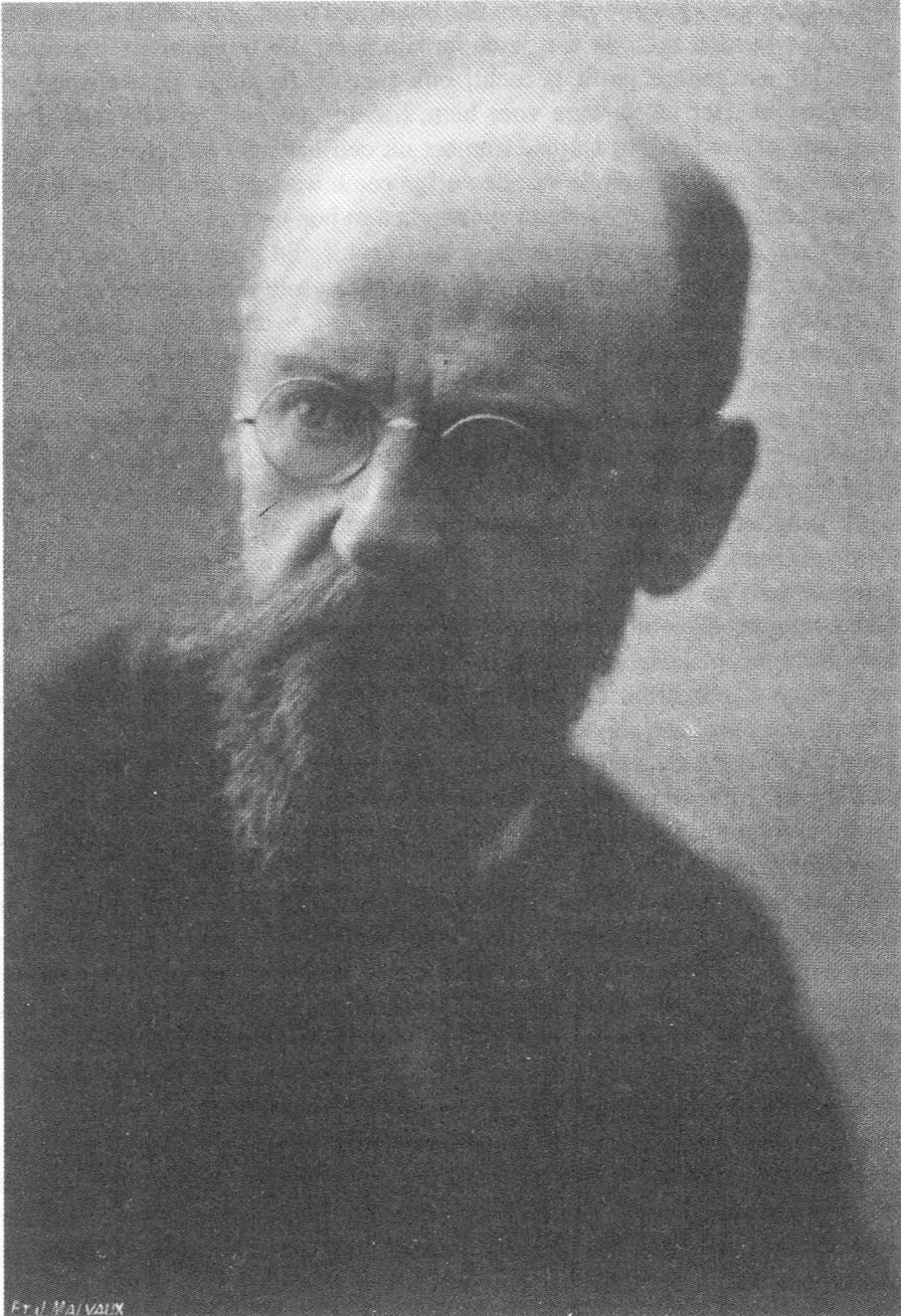
Wellicht is Albert Baertsoen de enige geweest die Gent tot in zijn kleinste, verborgen vezels heeft begrepen en in zijn ware gedaante heeft geschilderd. Zijn karakter, zijn temperament, zijn sensibiliteit waren als de weerspiegeling van de lucht, de atmosfeer, het klimaat, de kleur van Gent. Hij heeft zijn temperament, zijn hand, zijn penseel geen enkel geweld moeten aandoen om dit beeld van Gent te creëren en op te wekken.

Baertsoen heeft andere stadsgezichten geschilderd, in Brugge, Nieuwpoort, Veurne, Middelburg, Terneuzen, Luik : het werden dode doeken zonder meer. De eerste oorlog bracht hem, als vluchteling, naar Londen. De stad die een Claus bekoorde, heeft Baertsoen onverschillig gelaten.

En nochtans was de lucht er ook grijs, hij vond er een grauwe hemel, mist, regen, smeltende sneeuw, maar nooit ontstond er tussen de stad en de kunstenaar een reëel contact, een wederkerige interpenetratie. Baertsoen heeft Gent nodig gehad om zich uit te drukken en uit te leven.

Het was dit jaar, een eeuw geleden dat de beste en schoonste vertolker van onze stad werd geboren, en menig kunstliefhebber had de stille hoop gekoesterd dat Gent, bij die gelegenheid, een retrospectieve tentoonstelling van zijn oeuvre zou hebben ingericht.

Ons Museum voor Schone Kunsten, dat een dertigtal werken van de meester bezit, ware het geschikte kader geweest voor een dergelijk ensemble; andere musea en privé verzamelaars zouden zeker niet geweigerd hebben de meest representatieve werken van Baertsoen af te staan. Met Baertsoen te huldigen had de stad ook zichzelf gehuldigd.

Albert Baertsoen 1866-1922. Foto uitgeleend door het Museum voor Schone Kunsten van Gent.

Het moet ergens geschreven staan dat Baertsoen nooit populair is geweest en het nooit worden zal, ook niet jaren na zijn dood. De populariteit, het sukses heeft hij ten andere nooit gezocht, ook niet de faciliteit, de welstand, de gemakzucht. Het leven ware voor hem, had hij het maar gewild, een dolce farniente geworden. Hij stamde immers uit een bekende en schatrijke nijveraarsfamilie en op het einde van de vorige eeuw was het geen traditie te Gent dat de industriëlen zich zouden kapotwerken in hun bedrijf.

Albert zou zijn vader opvolgen en zelfs toen hij zijn inzicht kenbaar maakte schilder te worden, maakte men zich geen al te grote familiale zorgen bij de Baertsoens. Het was een kwade bui, een gril en dra, zo dachten zij, zou de jonge Albert penseel en verf vaarwel zeggen en afgevaardigde-beheerder worden in het familiaal bedrijf.

Albert Baertsoen was echter een Gentenaar uit een stuk, d.w.z. koppig, volhardend en opgewassen tegen een paar lelijke stoten in het leven. Hij wilde schilder worden en hij zou het worden, wat het hem ook aan vernederingen, werk, ontgoochelingen en miskeningen mocht kosten.

Zelden is een kunstenaar zozeer de slaaf van zijn kunst geworden, zelden heeft een schilder zich zo koppig afgebeeld op zijn werk als Baertsoen. Hij heeft er elke vreugde, elke blijmoedigheid bij verloren : wie, als hij het deed, de technische en plastische volmaaktheid nastreeft, nooit tevreden is over zijn werk, zich doodmartelt op het kleinste detail, zinkt geleidelijk weg in een wereld, een psychose zonder glimlach, zonder zon.

Reeds in zijn prilste jeugd is Baertsoen geboetseerd geworden door een kunstenaar die de grijze boven de blauwe hemel verkoos, de kille avonden boven de heldere morgendauw, de regen boven de helderwitte sneeuw, de melancholie boven de glimlach.

In het atelier van Gustaaf den Duyts, de neerslachtige schilder, de eenzame en miskende, heeft Albert Baertsoen oneindig veel geleerd, vooral op gebied van sensibiliteit, den Duyts heeft het realisme in de kunst op een nieuw spoor gebracht en Baertsoen zal de les van zijn meester steeds indachtig blijven, ook de atmosfeer die heerste in het atelier van den Duyts. Het zijn de geest van en de herinnering aan die kunstenaar die hem later zullen beschutten tegen de modegril en de uitspattingen van een Import-Impressionisme.

Een ander leermeester zou zijn talent en gemoed oriënteren : Jean Delvin, de man van de techniek en van de methode, de belichaming, de codex van de teken- en schilderkunst. Van en bij hem leerde Baertsoen eerbied te hebben voor de vorm, voor de afwerking, voor de tucht bij het ordenen en schikken van de kompositie.

De jonge schilder zou zich later nooit meer kunnen of willen onttrekken aan de invloed, het brandmerk van deze twee artiesten, en hun spoor vindt men overal en altijd in zijn werk terug : de strenge discipline van Delvin, de zwaarmoedigheid, het grijze koloriet van den Duyts.

Zelfs het contact met de School van Dendermonde en met Rosseels, zou dit eerste, diepe spoor niet kunnen uitwissen. Het verruimde enkel zijn horizont, verrijkte zijn palet, bracht hem rechtstreeks in aanraking met de natuur en met kunstenaars die van het licht en de kleur hun ideaal hadden gemaakt.

En nog meent Baertsoen zijn vorming en scholing niet te hebben beëindigd. Hij voelt zelve best aan dat de tijd nog niet is aangebroken om zijn eigen visie en wereld uit te drukken.

Hij trekt naar Parijs, waar hij jaren zal doorbrengen en zich in het atelier van Roll in het tekenen gaat vervolmaken. Teken en teken, immer maar teken. Men had hem die reis en dit verblijf afgeraden : wat kon hij er nog bijleren? Voor Baertsoen, de skrupuleuse, de gekwelde, de nimmer voldane is er altijd iets aan te leren : de schetsen en tekeningen ons uit die periode bewaard gebleven, tonen ons de artiest die zich afslooft op het werk, die geleidelijk de hoogste toppen van de technische vaardigheid bereikt.

De kleur, het licht, de speelse atmosfeer van Parijs laten hem koud, onverschillig : zij kunnen onmogelijk tot zijn gemoed en ziel spreken.

Terug in eigen land, durft hij het niet aan zich onmiddellijk op zijn prooi, op het enig onderwerp dat hem werkelijk bekoort, te werpen. Hij neemt een laatste galop, doet een laatste proef in steden die het Gents klimaat benaderen : Brugge, Veurne, Diksmuide.

Er is in die werken, naast de technische afwerking en de bijna religieuze escese van vorm en kleur als een voortdurend hunkeren naar het grotere motief, naar het einddoel van zijn kunst : Gent.

Hij ademt diep in de Westvlaamse vlakte, langs kanalen en kaaien, maar zij hebben niet die melankolische grootheid en pracht die hij slechts in zijn geboortestad heeft leren bekijken en aanvoelen.

Hij wordt een eremijt in de schilderkunst. Men moet zich ten andere de tijdssfeer kunnen inbeelden : het Impressionisme triomfeert : men wil zon, hemel, licht, kleur, een tover, een vuurwerk, een bloeiende boomgaard van alle kleuren en tonaliteiten die op een palet kunnen prijken : men wil de groene, de vette, de malse weiden in de blakende hitte, men wil bloemen en een hemel blauw als een O.L.Vrouwkleed.

En daar komt die strenge, droevige, donkere Baertsoen, die kaaien, het staalgrijze water van de Leie te Gent, wegsmeltende sneeuw, mist en regen en motregen wil schilderen, de verlaten wijken in storm of dooi : bijna een treurmars voor mensen die naar de artistieke kermismuziek van Claus willen luisteren!

Men wil bloemen, struiken en ruikers die dansen in de natuur en Baertsoen schenkt zijn publiek zwarte bomen, naakte fabrieksmuren, massieve torens, een grauwe hemel, aken en sleepboten op het water, kille avonden vol droefheid en angst.

En toch is dat beeld, met zijn grijze en grijsgroene dominanten, met zijn torens

Dooi te Gent. (1e ontwerp) Copyright A.C.L. Foto B 44308.

en gevels opgezogen in de natte hemel, het exakte beeld van die machtige, stoere stad die in zijn gebouwen, kerken en Stenen, nooit een glimlach heeft geprent omdat zij enkel maar van strijd en macht droomde, het exakt beeld van een stad zonder artistiek kantwerk maar die U aangrijpt en betovert.

Geen enkele Gentenaar kan een werk van Baertsoen bekijken zonder te bekenen : Ja, het is mijn stad; zo heb ik ze gezien en gevoeld, niet elke dag, maar wanneer ik alleen was of me alleen voelde en de stad in mij liet doordringen, wanneer ik wandelend langs de kaaien mijzelf aan 't ontleden was.

Geen schilder, geen schrijver stond zo dicht bij Gent als Baertsoen : menselijk, dichterlijk.

Hij had Parijs niet kunnen ontdekken, hij had Londen verwaarloosd, te Gent vond hij de taal, de lijn, de kleur om de stad, zijn stad te bezingen.

Het is nu een eeuw geleden dat Albert Baertsoen alhier werd geboren. Het is een mooi iets te denken aan vreemde kunstenaars, zelfs aan vreemde grootmeesters, maar er zijn kunstenaars van bij ons, als Albert Baertsoen, die men dit jaar gans biezonder, zij het dan op intieme en sobere wijze had kunnen herdenken.

Pierre KLUYSKENS